

De overstap van havo naar hbo

eerstejaarsstudenten van de Haagse Hogeschool aan het woord

Wat betekent het om van de havo naar het hbo te gaan? Voor de meeste jongeren is dat geen geringe stap. Ze hebben een studie gekozen en belanden vervolgens in een compleet andere wereld, met een ander pedagogisch klimaat en andere eisen die docenten aan ze stellen. Wordt het duiken en verzuipen of bovenkomen en doorzwemmen?

In december 2018 hebben we 22 eerstejaarsstudenten* aan de Haagse Hogeschool geïnterviewd over hun overstap van de havo naar het hbo. Dit gebeurde met behulp van een uitgebreide vragenlijst en een afvinklijst. De studenten vertelden over hun ervaringen met LOB op de havo, de eerste maanden op het hbo en hoe ze werden begeleid. De interviewverslagen zijn teruggebracht tot een reeks uitspraken per thema.

**De namen van de studenten zijn gefingeerd.*

De vragen m.b.t de havo gingen over:

- Hulp bij studiekeuze
- Hulp van ouders, familie en vrienden
- Studieloopbaan
- Tips voor de havo

De vragen m.b.t. het hbo gingen over

- Introductie en opvang
- Eerste indruk van de opleiding
- Organisatie van de opleiding
- Docenten en rol SLB-er
- Studiehouding en -vaardigheden
- Motivatie voor de opleiding
- Stoppen met de studie
- Combinatie studie en werk/privé
- Ouders
- Tips voor het hbo

Op de havo

• Hulp bij studiekeuze

Marlies: Gesprekken op school gingen vooral over opleidingskeuze en niet over mij, daarvoor was geen aandacht.

Vera: De decaan heeft me uitgebreid geïnformeerd over open dagen. We hadden klassengesprekken over het hbo en zijn bij een school op bezoek geweest. Je kreeg een indruk van de opleidingen, meer niet.

Zaida: Mijn mentor deed niets aan begeleiding. Hij gaf wel aan dat ik naar open dagen moest gaan, maar een rustig gesprek heb ik gemist. Ik heb meegedaan met proefstuderen, dat gaf me veel zelfvertrouwen. Mijn keuze is gebaseerd op het feit dat ik goede cijfers haalde voor economie en wiskunde.

Pelle: Ik heb gesprekjes gehad aan de hand van beroepentesten waar steeds iets anders uitkwam. Ze stuurden me naar open dagen om daar te 'winkelen'. De keuze van de opleiding heb ik helemaal zelf gemaakt.

Maria: Op de middelbare school in Suriname werd geregeld gesproken over opleidingen en werden vragen gesteld zoals: wat wil je worden, waar ben je goed in, welke opleiding past bij de vakken waar je goed in bent.

Alles werd alleen maar klassikaal besproken, ik had geen persoonlijk gesprek. Ik vond boekhouden en cijfers wel leuk en op grond daarvan heb ik voor accountancy gekozen.

Farah: Ik heb gastlessen en een digitaal programma gevolgd, maar wist eigenlijk al dat ik naar de Pabo wilde. De begeleiding was oppervlakkig, ik miste gesprekken over mijn competenties. Slechte studiekeuzebegeleiding wordt door hbo-studenten als belangrijkste oorzaak voor demotivatie genoemd.

Meral: Ik ben naar een scholenmarkt geweest, maar daarop was ik niet voorbereid. Ik heb Qompas gebruikt, daarvan is me niets bijgebleven. Vanuit school zijn geen persoonlijke gesprekken met leerlingen gevoerd. Omdat ik iets internationaals wilde doen, heeft mijn mentor me verwezen naar European Studies in Den Haag.

Rachid: De decaan heeft me nooit uitgenodigd voor een gesprek. We konden vrijblijvend een digitaal LOB-programma volgen, maar dat werd niet gemonitord. Dat nam ik niet serieus, want de testresultaten waren erg wisselend.

Destiny: We gebruikten Qompas, dat was vrijblijvend en vooral voor jezelf. Resultaten werden niet besproken. Docenten wisten niet welke competenties je voor een opleiding nodig hebt en hadden geen inzicht in de inhoud van de opleidingen. Slagen voor je havo-examen was het belangrijkste.

Destiny: Ik heb een digitaal LOB-programma gevolgd en daarover geregeld een gesprek met de decaan gehad. Die stimuleerde me breed te kijken naar opleidingen, ook al had ik mijn keuze voor de opleiding Facility manager al gemaakt.

Dione: We moesten zelf aan de slag en ook zelf de decaan benaderen voor een gesprek. Niemand deed dat, want je wilde niet laten blijken dat je zelf geen keuze kon maken.

Romeo: Naast hulp van de mentor en de decaan kregen we ook studieloopbaanoriëntatie. We moesten verplicht naar open dagen en meeloopdagen, en meedoen aan proefstuderen. Zelf heb ik alle studies die ik interessant vond op een rijtje gezet en ben gaan wegstrepen. De studies die overbleven heb ik met de studieloopbaanadviseur besproken.

Sterre: Een vakkenpakket en een profiel kiezen vond ik al moeilijk. Want wat houden de vakken in en wat past bij mij? Mijn mentor mailde open dagen, testjes en veel informatie rond, maar ik heb daar geen gesprekje over gehad. Ik heb me er wel in verdiept; ik wilde alles gezien hebben voordat ik een keuze maakte.

Simone: We hadden het vak loopbaanoriëntatie en moesten verplicht naar minstens twee open dagen en meeloop-dagen. Van de decaan mocht ik geen opleiding zonder baangarantie kiezen, dus geen Management accounting want dat is gericht op banken. Ik heb meegelopen met een student, dat is eerlijker dan proefstuderen of een open dag. Ik heb ook online referenties gelezen over hbo-scholen.

Eva: We moesten naar open dagen en op een formulier invullen welke vragen je wilde stellen. In de vierde had ik twee keer een gesprekje met de mentor, dat ging vooral over mijn cijfers. De focus lag op leren voor je examens. Ik had het profiel Natuur en Gezondheid gekozen en vond biologie en scheikunde leuk. Maar de cijfers waren niet zo goed. Waar ik wel goed in ben, is praten en daarom heb ik voor communicatie gekozen.

Veronique: In de derde en vierde klas had ik al gesprekjes met mijn mentor. We werkten ook met de methode Yubu. In de vijfde bleek dat ik een verkeerd profiel had gekozen voor de opleiding Voeding en diëtetiek en daarom heb ik het vijfde jaar nog een keer vrijwillig gedaan met vakken die je hiervoor nodig hebt. Mensen zeiden steeds wat ik goed kon, maar vroegen nooit wat ik leuk vond.

Pablo: Ik heb open dagen bezocht in de vierde en het vijfde jaar, maar niet meegedaan met proefstuderen. Praten met de decaan was lastig, hij had geen ervaring met opleidingen die aansluiten op mijn profiel Natuur en Techniek. Ik heb ook veel testen gedaan, maar er zat niets bij wat ik leuk vond. Uiteindelijk heb ik voor Luchtvaarttechniek gekozen.

Rune: Ik vond het te vroeg om in het derde jaar al een profiel te kiezen. Ik heb te weinig de studiekeuzecheck gedaan. School moet je meer stimuleren om naar open dagen te gaan. Met mijn mentor heb ik een paar online testen gedaan; dat hielp wel.

Luna: Ik was niet zo met studiekeuze bezig en school gaf alleen maar testen op. Met de mentor moest je ná school een gesprek hebben en daar had niemand zin in. In de vierde werden we gestimuleerd om naar open dagen te gaan. Een tip van de mentor was om bij een leuk vak een opleiding te zoeken en dat te bespreken. Een opleiding zoeken bij Studiekeuze123 vond ik moeilijk; op deze website staan meer dan 1000 opleidingen.

Luuk: Aan de hand van gesprekken met mijn decaan en in de les heb ik onderzocht welke studie ik wilde doen. In het laatste jaar heb ik studiekeuzegidsen doorgenomen en testjes gedaan via internet en op school. Ik miste wel de stimulans van school om me op tijd aan te melden. Het ging meer over mijn eindexamen halen.

Mirthe: Ik ben naar open dagen en proefstuderen geweest. Als ik met vriendinnen ging, vroegen we daarna aan elkaar wat je ervan vond. Soms kwam de mentor langs, maar je moest het meeste zelf uitzoeken. Mijn broer studeerde al Werktuigbouwkunde; hij vertelde over allerlei projecten en dat leek me wel leuk.

Yosef: Ik had geen zin in zo'n test en heb het afgeraffeld. Eerst wilde ik van de mavo naar de havo. In 4 en 5 havo ben ik er serieus mee aan de slag gegaan. Ik was te druk met basketballen om veel naar open dagen te gaan. Ik ging naar een open dag van Werktuigbouwkunde en de werkplaats rook hetzelfde als die van mijn vader.

• Hulp van ouders, familie en vrienden

Marlies: Mensen om mij heen en mijn ouders zagen me wel voor de klas staan. Daarom heb ik voor lerarenopleiding gekozen.

Vera: Mijn ouders waren erg geïnteresseerd in mijn opleidingskeuze en zijn meegegaan naar open dagen. Mijn nicht zit ook op het hbo en met haar heb ik veel gepraat over verwachtingen en dat je het zelf moet doen op het hbo. Dat maakte me wel onzeker.

Zaida: Toen ik accountancy wilde doen, bleef mijn vader (ouders zijn gescheiden) druk uitoefenen om arts te worden. In veel buitenlandse families bepalen de ouders welke opleiding je moet volgen.

Pelle: Mijn ouders hebben me onder druk gezet om iets te kiezen, maar omdat ik het niet wist heb ik mijn baantje bij AH uitgebreid. Nu doe ik communicatie, dat is een negatieve keuze omdat ik het niet wist.

Maria: Mijn moeder heeft me enorm gestimuleerd en stond achter mijn keuze.

Farah: Ik koos voor HRM, deze keuze werd vooral ingegeven door mijn ouders. Mijn tante heeft ook met mij gesproken over wat ik kan en wil.

Meral: Mijn zus deed al een hbo-opleiding en stimuleerde me om actie te ondernemen. Mijn moeder stond achter mijn keuze.

Rachid: Mijn ouders wisten van mijn twijfels en zijn mee geweest naar de open dag. Ze steunden me en dat heeft me gesterkt in mijn keuze; het gaf me een geruststellend gevoel.

Destiny: Mijn ouders zijn allebei advocaat en hebben me gestimuleerd om in diezelfde richting een opleiding te zoeken. Ze begrepen wel dat ik me breder wilde oriënteren. Ik heb naar commerciële economie gekeken, maar uiteindelijk toch voor rechten gekozen. Ik heb gemerkt dat jongeren met laagopgeleide ouders meer keuzeproblemen hadden; hun ouders zijn misschien niet zo goed in staat om hen te helpen. Mijn zus zit al langer op het hbo en heeft me verteld over de gang van zaken daar; ik was dan ook niet zo nerveus.

Destiny: Mijn ouders zijn meegegaan naar open dagen en stimuleerden me om in de breedte naar opleidingen te kijken.

Dione: Mijn moeder heeft me goed geholpen bij het kiezen van een opleiding. Een vriendin deed de opleiding Facility manager en daar mocht ik lessen bijwonen. Dat gaf voor mij de doorslag om voor deze opleiding te kiezen.

Romeo: Mijn ouders konden me niet echt helpen, ze hadden geen tijd (door scheiding). Ik kon wel praten met mijn oudste broer en mijn tante.

Sterre: Mijn ouders zijn wel mee geweest naar open dagen, maar konden niet echt helpen. Mijn oom is studieloopbaanbegeleider en met hem heb ik allerlei testjes gedaan en de nationale beroepengids bekeken. Daar kwamen drie opleidingen uit en heb ik open dagen bezocht en deelgenomen aan meeloopdagen. Dan zie je welke vakken er zijn, dat was wel nuttig.

Simone: Mijn moeder en oma zijn meegegaan naar open dagen van de opleiding Accountancy.

Eva: Ik heb vooral met mijn ouders over mijn studiekeuze gesproken. Ik weet zelf wel waar ik goed in ben, maar mijn ouders kennen me ook van vroeger. Ze wilden dat ik iets zou kiezen waar ik gelukkig van word. Met vriendinnen heb ik er bewust niet over gepraat, want die zeggen dan wat je moet kiezen en ik ben erg beïnvloedbaar.

Veronique: Mijn ouders staan achter mijn keuze, maar hebben niet geholpen. Ik heb ook met eerstejaars studenten van de opleiding Voeding en diëtetiek gesproken over vakken die je nodig hebt.

Pablo: Ik heb veel met mijn vrienden gepraat en met mijn oom; die werkt op een cruiseschip en weet ook wel het een en ander. Mijn moeder is mee geweest naar een open dag. Ik ben blij dat mijn ouders zich er niet mee bemoeid hebben, want dan is het mijn eigen schuld als ik verkeerd gekozen heb.

Rune: Mijn vader zei: ga tandarts worden, maar er waren weinig open dagen van opleidingen in de zorg. Ik heb ook hulp van mijn twee zussen gehad. Een zus doet European Studies en vond dat ook wel iets voor mij. Voor deze opleiding heb ik me toen aangemeld.

Luuk: Samen met mijn moeder heb ik een studiekeuzetest gedaan; zij vulde de test in alsof ze mij was en daarna deed ik het zelf. Daar kwam dezelfde studie uit. Ze heeft me geholpen met nadenken over een vervolgstap.

Yosef: Mijn ouders hebben me niet zoveel gestuurd; ik moest vooral kiezen wat ik het leukste vond. Ze vonden het wel leuk als ik iets met techniek zou doen.

Mirthe: Ik heb er thuis veel over gesproken. Na al die gesprekken op school en thuis voelde ik wel een druk om te gaan kiezen. Nu moet het, en het moet ook wel leuk zijn.

• Studieloopbaan

Marlies: Na anderhalf jaar bleek de lerarenopleiding niet bij mij te passen. Ik ben een jaar naar Australië geweest en dat heeft mijn blik op mezelf en mijn toekomst verruimd. Politiek ging me meer interesseren en daarom ben ik overgestapt naar European Studies.

Pelle: Ik wilde naar het vwo maar kwam enkele punten te kort. Daarom moest ik naar het hbo, maar ik had geen keuze voor een opleiding gemaakt.

Farah: Ik koos voor HRM, deze keuze was ingegeven door mijn ouders die allebei in deze sector werken. Maar de school was slecht georganiseerd, waardoor ik na 2 jaar ben overgestapt naar European Studies op een andere school.

Pablo: Op de open dag vond ik Luchtvaarttechniek leuk; lekker technisch en veel natuurkunde. Maar dat viel tegen. Met proefstuderen was ik daar misschien wel achter gekomen. In april ben ik met deze studie gestopt en vóór 1 mei moest ik beslissen met welke opleiding ik verder wilde. Dat was lastig, want ik wist niet voor welke van de vier geselecteerde opleidingen ik moest kiezen. Het werd de opleiding Bewegingstechnologie omdat die het meest interessant klonk. Ik ben blij dat ik hiervoor gekozen heb.

Luna: Mijn eerste keus was medisch hulpverlener, maar daarvoor bestaat een numerus fixus. Het is niet gelukt door de procedure te komen (toetsen, gesprekken etc.), daarom probeer ik het volgend jaar opnieuw. Op dit moment volg ik de opleiding Voeding en Diëtetiek.

• Tips voor de havo

Marlies: Ga met elke leerling in gesprek over zijn ambities en competenties. Maak afspraken over het studiekeuzep proces en begeleid ze daarin. Leer ze verantwoordelijkheid te nemen, zelfstandig te worden en eigen initiatief te nemen. Leerlingen voelen veel druk om goede cijfers te halen en niet te zakken. Geef daarom veel aandacht aan de persoon en zijn toekomst.

Vera: Praat met leerlingen over: wat kun je? - waar ben je goed in? - wat lijkt je leuk? - en laat ze gericht zoeken naar een opleiding. Bespreek ook samen de resultaten van de bezoeken aan hbo-scholen. Bied in havo-5 niet alles hapklaar aan, maar laat leerlingen meer eigen initiatief nemen.

Zaida: De decaan moet weten dat buitenlandse ouders een grote stempel drukken op de studiekeuze van hun kind. Praat daarom met het kind en zijn ouders. Stimuleer zwakke havoleerlingen om eerst naar het mbo te gaan en geef goede havoleerlingen eerlijke informatie over het hbo. Verplicht leerlingen om mee te doen met proefstuderen. Zorg dat leerlingen zelfstandig kunnen leren en meer zelfdiscipline krijgen.

Pelle: Havoleerlingen die naar het vwo willen, moeten zich ook verdiepen in hbo-opleidingen. Laat de havo niet alleen druk leggen op goede cijfers halen maar ook aandacht hebben voor de persoon.

Farah: Leer leerlingen in havo-5 zelf plannen en verantwoordelijkheid nemen. De decaan moet meer tijd besteden aan studiekeuzebegeleiding.

Meral: De decaan moet individuele gesprekken met leerlingen aangaan: praten over wat je kunt, waar je goed in bent, wat je leuk vindt, wat anderen leuk vinden die je goed kent. Laat leerlingen zich aansluiten bij een Facebookgroep. Doe mee aan een meeloopdag.

Rachid: Bereid leerlingen meer voor op de eisen die het hbo aan hun studiehouding stelt; begeleid ze naar meer zelfstandigheid, zelfdiscipline en eigen verantwoordelijkheid. Ik weet dat dit voor pubers lastig is, maar als je hierover individueel met ze in gesprek gaat, voelen ze zich persoonlijk aangesproken en dat werkt. Op het hbo valt er niet te onderhandelen over proefwerkdata, inleverdata en cijfers; afspraak is hier afspraak. Laat leerlingen meedoen aan een meeloopdag.

Destiny en Dione: Laat leerlingen meer zelf doen, geef ze meer verantwoordelijkheid, zodat ze bekend zijn met de studiehouding op het hbo.

Romeo: Het is fijn om een coach te hebben waarmee je ook persoonlijke dingen kunt bespreken.

Sterre: Laat leerlingen eerder beginnen met loopbaanoriëntatie. Als je pas in het vijfde jaar begint, zit je ook met je examens. Zorg dat mentoren met leerlingen in gesprek gaan die niet weten wat ze moeten kiezen.

Veronique: Vraag aan leerlingen welke vakken ze leuk vinden en kijk niet alleen naar wat ze goed kunnen en wat voor baan ze later willen hebben.

Pablo: Stel proefstuderen verplicht. Dan krijg je een beter beeld van een opleiding.

Rune: Ik zou zeggen: het vakkenpakket later te kiezen of meer lessen in wat je later wilt worden.

Luna: Plak alle studies die bij een bepaald vak horen op de deur van het lokaal, dan zie je ze elke keer als je voorbijloopt. Want meestal kies je een studie die bij je lievelingsvak hoort.

Luuk: Laat het studiekeuzeproces niet verwateren in het laatste jaar. Zorg ook dat leerlingen in gesprek gaan met hbo-studenten en -docenten over de opleiding die ze willen volgen.

Mirthe en Yosef: Aan de testen van Qompas heb je niet veel. Het is beter om informatie over opleidingen op te zoeken op de websites van hogescholen.

Op het hbo

• Introductie en opvang

Marlies: Er was weinig aandacht voor vakken, stages, piekmomenten, verwachtingen van de opleiding.

Vera: Het gebouw is overzichtelijk en het is fijn dat de sociale opleidingen (volgt pedagogiek) bij elkaar zitten. De eerste schooldag was goed geregeld met vooraf informatieve mails en een goede ontvangst. De eerste weken werden we wel overvoerd met informatie over vakken, plannings en inleverdata. Ik kon ook niet alles plaatsen omdat zicht op de opleidingsstructuur ontbrak.

Maria: Ik kwam in augustus naar Nederland. Mijn zus studeert hier al 2 jaar en heeft me goed opgevangen en wegwijs gemaakt. Op de introductiedag voelde ik me verloren, ik wist niet waar ik moest zijn en kon het lokaal niet vinden. We kregen veel informatie waar ik niets van snapte. De sportdag was wel fijn, daar kreeg ik contact met klasgenoten.

Farah: Ouderejaars hebben een belangrijke rol gespeeld bij de introductie. Ze hebben geadviseerd jaarplanningen te printen en die altijd bij je te hebben, studie en privé goed te plannen met een agenda.

Meral: Al voor de zomer zette iemand een Facebookgroep op, waaraan ik veel heb gehad. Al mijn vragen en twijfels kon ik daar kwijt.

Rachid: De open dag was één grote reclame voor de school. Tijdens de meeloopdag vertelde de begeleidende student gelukkig ook over de negatieve kanten van de opleiding, dat vond ik wel zo eerlijk. Op basis daarvan moet je niet afhaken, maar een beetje doorzetten. Dat hoort er gewoon bij. De introductiedag was goed geregeld, ik kreeg een fijn welkom gevoel.

Destiny: De opvang was heel fijn, ze deden alles om het de nieuwelingen naar de zin te maken. De meeloopdag was vrijwillig, maar kan beter verplicht worden gesteld. Je krijgt toch meer inhoudelijke informatie. Wel heb ik persoonlijke aandacht gemist.

Destiny en Dione: Ik ben echt in het diepe gegooid. De eerste weken was de hoeveelheid informatie veel te veel; het vergrootte mijn onzekerheid. In de eerste weken kwam ik geregeld huilend thuis en wilde niet verdergaan, omdat ik helemaal de draad kwijt was.

Zaida: De structuur van de opleiding is duidelijk uitgelegd.

Sterre: Aan het eind van de zomervakantie heb ik meegedaan aan een leuke meet & great. De introductieweek was goed georganiseerd, met twee dagen gericht op school en Den Haag en drie dagen in een soort jeugdherberg. We hebben ook hulpmentoren (dat zijn derdejaars studenten) en ik heb een leuke klas. Daardoor voel ik me hier heel erg thuis.

Simone: Ik voel me thuis op de opleiding, docenten herkennen je en ik heb een leuke klas.

Eva: We begonnen met een kamp, je moest echt uit je comfortzone komen. Dat heeft wel gewerkt.

Veronique: Ik voel me thuis en weet zeker dat ik de opleiding wil afmaken.

Pablo: Ik voelde me wel gelijk thuis; we hebben een leuke klas, de sfeer is goed en het is ook best gemengd.

Rune: Ik voelde me in het begin niet gelijk thuis. Ik wist niet zoveel over Europa en de politiek in vergelijking met mijn klasgenoten. Daardoor twijfelde ik over mijn opleiding. Maar ik ben hard gaan studeren en naar lezingen toegegaan.

Luuk: Het introductiekamp heb ik helaas gemist. Er is ook een buddygroep van ouderejaars, via wie je veel nieuwe gezichten leert kennen.

Mirthe: Bij het eerstejaarsweekend heb ik veel mensen leren kennen en dat is wel leuk.

• Eerste indruk van de opleiding

Marlies: De opleiding wijkt soms af van het beeld dat ik had, maar daarover moet je niet zeuren. Afhakers gebruiken dit weleens als alibi, maar eigenlijk missen ze bepaalde competenties. Het eerste blok stelde inhoudelijk niet zoveel voor.

Vera: Ik werd verrast door het vak filosofie; ik was daarover in de voorbereiding niet geïnformeerd.

Pelle: Ik had in het begin beroepsgerichte lessen verwacht, maar kreeg in plaats daarvan droge theorie.

Romeo: De studie is ongeveer wat ik had verwacht. Ik wist dat je veel verschillende vakken krijgt, maar ik mis wel de samenhang ertussen.

Farah: Ik voel me hier gekend en gewaardeerd. Daarom kom ik iedere dag trouw naar school. De twee jaar hiervoor op een andere school hebben me zelfbewuster gemaakt.

Meral: Het niveau van de opleiding valt tegen, er is nog weinig diepgang.

Destiny: Hoorcolleges zijn saai; veel studenten bekijken filmpjes. Zelfs ik heb de neiging om niet te gaan. De info zoek ik dan wel op Blackboard op.

Romeo: Bedrijfskunde is ongeveer wat ik ervan had verwacht. Ik wist dat je veel vakken kreeg, maar ik mis de samenhang. Er is niet veel tijd om door te vragen. Je weet wel wat er komt door de modulewijzer op Blackboard.

Sterre: De opleiding Facility management is zoals ik me die had voorgesteld, alleen is het iets minder organisatorisch. Per blok krijgen we vier tot vijf vakken. Dat is minder dan op de havo en dat vind ik wel leuk, want dan heb je een betere focus.

Simone: Ik heb altijd gehoord dat je leven voorbij is als je naar het hbo gaat, maar dat is niet zo. In de les heb je veel tijd om aan je opdrachten te werken. Elke maandag krijgen we een toets, maar niemand klaagt erover. Als je niet op tijd bent, kom je er niet in en moet je het later overdoen.

Eva: Het positieve beeld dat ik van de opleiding had, klopt met hoe het nu is. Het is heel divers en ik kan mijn creativiteit kwijt. In het eerste blok kregen we vier tentamens en vier projecten, dat was wel veel.

Veronique: De informatie op de website over de leerlijn klopt. In het eerste blok moest ik solliciteren voor een Challenge aan de hand van een filmpje en een verslag. Ik vond de opdracht niet duidelijk en de deadlines gaven veel stress. Verder heb ik alles gehaald. Je mag maar één keer herkansen, ik wist niet dat het zo streng was.

Pablo: De opleiding is heel breed. Ik wist wel dat het een combinatie was van techniek en fysiek, maar niet de verhouding. Het stond misschien wel op Blackboard, maar dat kon ik niet terugvinden. We doen veel projecten in verschillende groepen.

Rune: In het begin was het veel, maar de lessen zijn interessant. Wel moet ik heel erg wennen aan het Engels. Raar dat je hiervoor niet getoetst wordt. Nu ben ik er wel aan gewend en moeilijke woorden kun je opzoeken. Maar ik ben wel bang voor de toets, want formeel schrijven in het Engels is moeilijk. We komen wel van de havo hoor.

Luna: De opleiding was niet mijn eerste keuze en daarom was ik niet zo gemotiveerd. Maar gaandeweg werd het leuk. Het is ook een superleuke klas. Nu overweeg ik om de opleiding af te maken.

Luuk: Tijdens open dagen werd goed uitgelegd wat de studie en het werkveld inhield. Wat ze niet hadden gezegd is dat je voor Bewegingstechnologie wiskunde B nodig hebt. Studenten die dat vak niet hadden gedaan, hebben het over het algemeen niet gehaald.

Mirthe: Je bent veel met het proces bezig als je een project doet, terwijl bouwen (werktuigbouwkunde) het allerleukst is. De theorie is pittig en je krijgt ook minder leuke vakken.

Yosef: Ik had niet verwacht dat we zoveel zouden ontwerpen bij werktuigbouwkunde. Mechanica is best wel lastig.

• Organisatie van de opleiding

Destiny: Er is veel vrijheid, aan afwezigheid wordt niets gedaan.

Marlies: In het begin kreeg je veel informatie die je niet kon plaatsen. Verzuim wordt niet altijd genoteerd en er wordt niets mee gedaan. Voor jongeren die van een strakke havo komen, is dat wel erg verleidelijk. Je kunt niet in een paar weken tijd zo'n grote zelfdiscipline ontwikkelen.

Destiny: Vakken wisselen per blok, maar de lestijden staan voor het hele jaar vast. Zo weet je precies wanneer je lesverplichtingen hebt en wanneer je vrij bent.

Destiny en Dione: Wat betreft de aanwezigheid mag het wel strakker. Minder gemotiveerde studenten kunnen moeilijk omgaan met vaagheid en vrijblijvendheid.

Soms krijgen we les met twee of drie lesgroepen tegelijk. Daar heb je niets aan, dan is het vaak een chaos.

Vera: Ik heb twee dagen met 1 lesuur; dat is een werkcollege en daarvoor moet ik helemaal uit Nieuw Vennep komen. Dan heb je de neiging om niet te komen.

Pelle: Je moet nu al bepaalde vakken kiezen voor de rest van het studiejaar. Dat is lastig als er geen inhoudelijke beschrijving wordt gegeven.

Romeo: Er is een studiegroep gemaakt, maar dat heeft voor mij geen meerwaarde; ik werk liever alleen. Samenwerken in een project gaat goed als het moet.

Simone: Blackboard is handig voor cijfers en toetsen en andere informatie, maar je krijgt ook berichtjes die voor andere klassen bestemd zijn. Het is nogal veel en ongefilterd.

Eva: Ik weet nog steeds niet wat de structuur van de opleiding is en hoe het zit met die studiepunten. Op Blackboard wordt duidelijk aangegeven waar en wanneer je toetsen hebt en opdrachten moet inleveren. Maar uitleg over vakken, onderdelen van vakken, cijfers en studiepunten staat er niet in.

Rune: De seminars worden goed samengevat in PowerPoint op Blackboard; dat is een goede voorbereiding op de toets. Aanwezigheid is niet verplicht, maar wel heel belangrijk.

Luna: Toetsen staan in een tabelletje tijdig op Blackboard. Er staat ook voor het hele jaar huiswerk op.

Luuk: Deze opleiding werkt met studenttutoren waaraan je vragen kunt stellen. Dan krijg je niet alleen de insteek van de docent, maar ook van tweede- en derdejaars. Roosters worden wel aangegeven in Blackboard, maar ze veranderen elke week. Waarom is er geen vast rooster?

Mirthe en Yosef: In het begin moest je aanwezig zijn, maar dat is nu niet meer verplicht. Het aantal mensen dat naar de lessen komt, is echt verminderd. Je moet regelmatig op Blackboard kijken. Informatie over toetsen moet je zelf uitzoeken en bijhouden. Alles is goed uitgewerkt, ook de studiewijzer.

• Docenten

Marlies: Resultaten komen vaak later dan de toegestane 15 werkdagen, op mails wordt zwak gereageerd en docenten zijn vaak te laat in de les.

Vera: Niet alle docenten houden zich aan de afspraken. Sommigen komen standaard 10 minuten te laat.

Zaida: Docenten zijn benaderbaar en houden zich aan afspraken.

Farah: Ik vind dat docenten eisen moeten stellen aan studenten en daar consequent mee moeten omgaan, zeker in het eerste studiejaar. Ze mogen best wat professioneler zijn en zich houden aan afspraken. Het kan echt niet dat een docent iedere les te laat komt.

Meral: Een docent is drie keer niet komen opdagen, zonder ons daarover te informeren. Binnen 15 werkdagen de resultaten van proefwerken doorgeven verloopt ook niet goed.

Rachid: Docenten beseffen heel goed dat we moeten wennen aan een Engelstalige opleiding (European Studies). Ze zijn betrokken en sommige docenten houden zelfs een inloopspreekuur. Bij drie keer afwezigheid krijg je soms een extra opdracht en dat vind ik heel goed. Als alles zo vrijblijvend is, kan daar misbruik van worden gemaakt en kom je uiteindelijk zelf in de problemen.

Pelle: Mijn motivatie voor de opleiding is flink toegenomen dankzij de docenten. Ze zijn gepassioneerd en betrokken. Hier geen schools gedoe, de verantwoordelijkheid ligt bij de studenten. Ik merk dat 17-jarigen daar moeite mee hebben; op de havo zijn ze gepamperd en nu moeten ze zelf aan de slag. Veel studenten zijn de eerste lesuren niet aanwezig; ze hebben moeite met het vrije karakter van het hbo.

Maria: Docenten zijn bekwaam, maar sommigen geven heel plichtmatig les, ze tonen weinig enthousiasme en betrokkenheid. Ze hebben hoge verwachtingen van onze ICT-vaardigheden en mate van zelfsturing. Hierbij krijgen we weinig begeleiding. Zelf ben ik supergemotiveerd, maar ik kan me voorstellen dat anderen daar moeite mee hebben. Studieplanning en de organisatie van je schoolwerk worden goed uitgelegd in het mentoruur.

Farah: Als docenten marchanderen, dan zullen de studenten dat zeker doen.

Romeo: Vragen kun je mailen of via intranet stellen. Docenten reageren snel, ze zijn open en toegankelijk. Tijdens colleges leggen ze de stof duidelijk uit.

Sterre: Als ik het niet begrijp, dan kan ik altijd bij docenten terecht. De businesscase was heel snel nagekeken door de docent; er stonden veel opmerkingen bij. Er is een goede band tussen docenten en studenten. De klassen zijn klein en er is veel interactie. De docenten weten wie ik ben.

Simone: Sommige docenten houden niet van discussies en andere docenten juist wel; die stimuleren actieve deelname aan de les. Een paar docenten vind ik niet zo goed, ze geven geen verdieping aan de lesstof in het studieboek. Er is ook een docent waar iedereen op tijd zijn bed voor uitkomt. Het is niet handig als je pas na drie toetsen alles terugkrijgt, dan ben je de eerste toets alweer vergeten.

Eva: Ik kan goed bij docenten terecht en heb een connectie met ze. Ze houden zich aan afspraken wat betreft nakijken. Bij het tweede blok krijg je weer andere docenten, alleen de mentor is het hele jaar hetzelfde.

Veronique: Sommige docenten staan open voor vragen en willen je echt helpen. Anderen vinden dat je sluukme vragen stelt. Soms hebben ze ook de kennis niet. Er is een docent die zich strikt houdt aan de visie van het Voedingscentrum en niet openstaat voor vegetarisme en veganisme.

Pablo: Ik heb vorig jaar regelmatig mails verstuurd, maar kreeg van verschillende docenten geen antwoord. Sommige docenten kijken toetsen ook laat na. Daar zijn ze moeilijk op aan te spreken.

Rune: De docenten zijn superaardig en slim. Ze weten heel veel. Er is altijd tijd om vragen te stellen en docenten reageren ook via de mail. Ik weet niet of ik bij alle docenten in beeld ben, de groepen zijn groot, maar bij mijn mentordocent natuurlijk wel.

Luna: Docenten kijken toetsen snel na.

Luuk: Er zijn veel goede docenten die je willen helpen als je vragen hebt. Op inhoudelijke vragen reageren ze sneller dan op huishoudelijke zaken zoals bijvoorbeeld toetsen.

Yosef en Mirthe: Er is een docent waar je snel alles van terugkrijgt en die ook goed feedback geeft. De docent mechanica begrijpt niet dat studenten zijn uitleg niet meteen kunnen volgen. Hij gaf een toets waar iedereen een onvoldoende voor had. We zijn wel in beeld bij docenten, volgen alle lessen en doen actief mee in de les. Andere studenten zijn wel eens met iets anders bezig.

• Rol SLB'er

Zaida: Ik heb een klik met mijn SLB'er; zij heeft ook Arabische roots en dat geeft mij vertrouwen.

Maria: In september had ik een gesprek met mijn SLB-er; ze was erg belangstellend naar mij als persoon. Er is een band ontstaan die voor mij heel belangrijk is. Ze kent me en ik weet dat ik bij haar terecht kan.

Vera: Met de SLB-er heb ik één keer een gesprek gehad; ze vroeg weinig maar gaf wel haar idee over hoe ik in elkaar zit. Ze reageert niet of erg vertraagd op mijn mails.

Farah: Het zou goed zijn als de SLB-er oprecht geïnteresseerd is in studenten. Zeker de eerste maanden is dat belangrijk; ze kunnen dan ook zien of studenten wel op de juiste opleiding zitten.

Meral: Ik ervaar weinig persoonlijke aandacht; mijn SLB-er heeft me nog niet uitgenodigd voor een kennismakingsgesprek.

Rachid: Het gesprekje met de SLB-er hield weinig in, dat ging vooral over de opleiding en niet over mij.

Destiny: Het eerste gesprek met de SLB-er was niet op mij gericht maar op de opleiding: hoe ik de opleiding vond en wat ik ermee wilde. Ik miste persoonlijke aandacht en betrokkenheid.

Destiny en Dione: De SLB-er is betrokken en belangstellend. Ze heeft zelf het initiatief genomen en dat is wel fijn, want zelf maak je niet zo gauw een afspraak.

Pelle: Ik heb geen persoonlijk gesprek met de SLB-er gehad, wel prettig contact tijdens en rond de lessen. Helaas hebben we straks een andere SLB-er en kan ik weer opnieuw beginnen. Een vertrouwelijke band met iemand van de opleiding heb ik wel nodig.

Luna: Je moet zelf naar de SLB-er gaan, de SLB-er komt niet naar jou.

• Studiehouding en -vaardigheden

Zaida: Ik heb eerst mbo gedaan en weet wat je op het hbo kunt verwachten qua studiehouding. Havoleerlingen stellen opdrachten uit en verzuimen makkelijk. Ze overschatten zichzelf en kunnen niet omgaan met de vrijheid op het hbo.

Destiny: Op de havo kregen we zelfstudielessen met opkomstplicht. Docenten waren aanwezig om ons te ondersteunen. Er werd gestuurd op eigen verantwoordelijkheid en zelfstandigheid. Daar heb ik op het hbo veel voordeel van. Anderen hebben meer overstapproblemen.

Rachid: Je moet voor jezelf opkomen, initiatief tonen en zelfdiscipline hebben. Je moet veel aan zelfstudie doen en als je het niet bijhoudt, kun je in de problemen komen.

Destiny en Dione: De studiedruk is heel hoog, deadlines zijn strak, er is geen ondersteuning bij planning en je moet overal zelf achteraan. Vaak zeggen docenten: 'dat zoek je zelf maar uit' en dat is niet motiverend als je pas bent begonnen met een opleiding.

Farah: De opleiding moet haar verwachtingen naar studenten uitspreken over studiehouding, gedrag, verplichtingen en hierin consequent zijn.

Romeo: Ik wist niet zoveel over Excel en heb dat uitgezocht. Ik had al wel met Survey gewerkt. Dat komt omdat het systeem bij mij op de havo al wat vrijer was; ik plande zelf en werkte aan vakken tijdens keuzewerktijden.

Sterre: Zakelijk schrijven hebben we niet geleerd op de havo. We moesten een businesscase inleveren en niemand had het gehaald, maar we kregen wel goede feedback.

Rune: Op de havo kon ik slecht plannen, maar nu leer ik dat je een week vooruit moet kijken. Ik zorg wel dat ik alles op tijd af heb.

• Motivatie voor de opleiding

Vera: Ik geef mijn motivatie zowel bij de start als nu een 8. Ik moet enorm wennen, maar verplicht mezelf om niet af te haken.

Zaida: Ik geef mijn motivatie bij de start een 8 en nu een 9. Ik ben gedreven en wil de opleiding zeker afmaken.

Pelle: Ik geef mijn motivatie bij de start een 2, maar nu ik een tijdje meeloop vind ik het steeds interessanter en belangrijker worden en geef ik een 7,5.

Maria: Bij de start was mijn motivatie zeker wel een 9. Dat is iets teruggelopen, maar is nog steeds een 8.

Farah: Zowel bij de start als nu geef ik mijn motivatie een 8.

Meral: Mijn motivatie bij de start geef ik een 8 en nu is die nog steeds hoog, een 7,5.

Rachid: Mijn motivatie is gezakt van een 8 in augustus naar nu een 6,5. Dit komt omdat ik een overall inzicht van de opleiding mis; ik weet niet wat we kunnen verwachten en de opdrachten zijn vaag. We hebben meer structuur nodig, alles is al zo onzeker voor ons.

Destiny: Mijn motivatie is behoorlijk gezakt van een 9 naar een 6,5. Dat ligt voor 50% aan de docenten: slechte lessen zonder interactie, te laat komen en slecht voorbereid zijn, lessen voortijdig beëindigen, vage opdrachten.

Romeo: In augustus was mijn motivatie een 8,5 en nu een 6. Dat komt niet omdat de opleiding niet goed zou zijn, ik twijfel erg tussen Bedrijfskunde (huidige opleiding) en Bedrijfseconomie.

Sterre: Mijn motivatie was bij de start van de opleiding een 8 en is nu een 7. Ik vind het nog wel leuk, maar het nieuwe is ervan af.

Simone: Ik zou in augustus een 8 hebben gegeven en nu een 7. Dat komt omdat de opleiding niet nieuw meer is, ik ben iets minder blij, maar ik wil wel verder.

Eva: Mijn motivatie was een 9, want ik had erg veel zin in de opleiding. Nu geef ik een 8; het is winter en ik heb even geen zin. Maar de opleiding is nog steeds leuk.

Veronique: In augustus was mijn motivatie een 9,5 en nu ben ik nog steeds supergemotiveerd en geef een 9.

Pablo: In het begin was mijn motivatie een 5, ik had geen idee. Nu zou ik een 8 geven.

Rune: Ik zou in augustus een 8 geven en nu een 9.

Luna: Bij de start was mijn motivatie een 4 en nu een 7. De opleiding was een last minute choice.

Luuk: Bij aanvang van de studie was mijn motivatie een 8 en die is nu nog steeds een 8.

Mirthe: In augustus en ook nu geef ik een 8. Ik had er veel zin in, maar vooral de projecten vallen een beetje tegen. Je moet eerst veel voorbereiden en uitwerken, voordat je aan de slag kunt.

Yosef: In augustus zou ik een 10 geven, want ik was blij dat ik mijn hersens weer kon gebruiken. Nu geef ik een 8, omdat ik wel veel moet doen.

• Stoppen met de studie

Marlies: Ik merk dat degenen die nu al afhaken vaardigheden missen zoals zelfstandig zijn, initiatief kunnen nemen, proactief zijn, goed kunnen plannen, flexibel zijn en niet laks.

Meral: Inmiddels zijn 6 klasgenoten gestopt; ik heb niet het idee dat ze hierover met hun SLB-er hebben gesproken.

Romeo: Een paar studenten zijn na drie weken al afgehaakt.

Sterre: Van mijn vriendengroep zijn er 4 gestopt met hun studie. Ik denk dat ze niet goed hebben gelezen wat hun studie inhoud.

Simone: Van mijn groep zijn er 3 studenten gestopt vanwege wiskunde.

Veronique: De groep bestond uit 32 mensen en daarvan zijn er nog 18 over. Veel studenten zijn niet eens gestart, waarschijnlijk zijn ze gezakt voor hun havo-examen of was er iets anders aan de hand. Sommigen hadden zich pas één week van tevoren ingeschreven en wisten eigenlijk niet wat ze gingen studeren.

Pablo: Er zijn denk ik zo'n 30 uitvallers. De groepen zijn opnieuw ingedeeld.

Rune: Van de 20 studenten zijn er 2 weggebleven. Sommigen twijfelen nog.

Luna: Veel studenten zijn gestopt. Sommigen waren er vanaf het begin niet bij. Ze stonden wel op de absentielijst maar ik heb ze nooit gezien.

Luuk: Veel studenten verkijken zich op Bewegingstechnologie, vooral op wiskunde B die je hiervoor nodig hebt, en vallen uit.

Mirthe en Yosef: Er zijn 5 klassen en per klas denken we dat er 5 in februari niet zullen doorgaan. In die maand krijg je een bindend studieadvies. Mechanica is een struikelblok. Zonder wiskunde B is het wel moeilijk. Dat kun je in de zomer bijspijkeren. Als je zelf geen moeite doet, dan doen de docenten dat ook niet. Dat is wel een verschil met de havo.

• Combinatie studie en werk/privé

Marlies: De opleiding staat bij mij op de eerste plaats. Ik heb het druk met van alles, maar als het nodig is laat ik iets anders vallen.

Pelle: Mijn studie staat op één, direct gevolgd door mijn werk bij AH.

Romeo: Ik heb tijdelijk gewerkt, maar dat is moeilijk te combineren met school. Daarnaast besteed ik veel tijd aan gamen en af en toe uitgaan.

Sterre: Ik heb meer tijd nodig voor de studie. Daardoor kijk ik minder televisie. Ik ben even veel tijd kwijt met werk en contact met vriendinnen laat ik niet verwaarlozen. Als ik twee dagen niets aan mijn studie heb gedaan, dan loop ik achter.

Simone: Ik werk niet en als je goed kunt plannen, lukt het wel.

Eva: Ik werk 15-20 uur per week naast mijn studie en daar heb ik geen moeite mee. Met voetbal ben ik wel gestopt; als ik nu zin heb ga ik gewoon op een pleintje trappen.

Veronique: We hebben weinig les, maar ik doe zelf veel. Het huiswerk kan flink oplopen. Goed plannen is belangrijk.

Pablo: Ik woon op kamers, maar ben verhuisd vanwege een huisgenoot die verslaafd is. Sport heb ik nodig voor mijn rust.

Rune: Ik ben gestopt met werken, want ik had veel stress van de opleiding. Ik heb wel het gevoel dat ik meer controle krijg over het vele huiswerk. Het is belangrijk je tijd goed in te delen. Als het beter gaat, kan ik studie en werk misschien wel combineren.

Luuk: Ik kan mijn studie goed combineren met privé; ik woon thuis, heb tijd voor voetbal en baantje bij AH.

Mirthe: Studie is goed te combineren met oppassen, uitgaan en voetbal. Ik spreek wel minder af met vriendinnen.

Yosef: Ik coach wedstrijden en ga in het weekend uit.

• Ouders

Marlies: Mijn ouders krijgen geen informatie, maar dat hoeft ook niet want ik ben inmiddels 22. Het hbo zou ouders van 17-jarigen standaard moeten informeren.

Vera: Ik heb goed contact met mijn ouders en vertel ze wel over de opleiding. Ik weet van studenten die dat niet hebben en van thuis weinig ondersteuning krijgen.

Farah: Mijn ouders steunen me en zijn geïnteresseerd. Dat stimuleert me wel. Van de school horen ze niets, dat zou bij jongere studenten wel moeten gebeuren. Het vergroot hun betrokkenheid.

Rachid: Mijn ouders hebben niets van school vernomen, ik houd ze zelf op de hoogte. Betrokken ouders vergroten de slagingskans, maar dan moeten ze wel geïnformeerd worden.

Sterre: Mijn broer is slim en wil me helpen met management en organisatie.

Eva: Mijn vader helpt me met presentaties; hij geeft advies, maar neemt het niet over. Mijn moeder vraagt of het goed gaat en helpt bij het zoeken naar een stage. Dat motiveert mij wel om verder te gaan. De communicatie van school met ouders is minimaal en dat hebben ze in het begin ook gezegd. Dat loopt dan via mij (migrantenouders willen graag op de hoogte worden gehouden).

Pablo: Ik doe het wel zelf. Ik krijg wel support van thuis, maar mijn moeder heeft geen verstand van mijn studie. Bijna elke vakantie ga ik naar mijn vader die op de Canarische eilanden woont.

Luuk: Als ik het niet weet, ga ik naar mijn ouders toe om te overleggen. Ze laten me los maar zijn wel altijd toegankelijk.

Mirthe: Als ik thuis ben heb ik geen zin om over school te praten en vragen over mijn studie stel ik aan mijn broer. Er was een bijeenkomst voor ouders, maar mijn ouders zijn niet gegaan.

• Tips voor het hbo

Marlies: De intake moet strakker, meer aandacht voor studievoordigheden. Ook zou warme overdracht goed zijn. Geef studenten persoonlijke aandacht en zorg dat ze zich thuis voelen.

Vera: Ik wil graag dat de SLB-er in de eerste maand een kennismakingsgesprek met studenten heeft en meer persoonlijke aandacht geeft. De opleiding zou duidelijke informatie kunnen geven over de competenties

waarover je moet beschikken. Tijdens de introductiedag kan meer aandacht aan de inhoud van de opleiding worden besteed. Bijvoorbeeld door beroepsgerichte opdrachten te laten uitvoeren. De school zou in actie moeten komen bij opvallende afwezigheid. Studenten moeten zelf initiatief nemen als ze met hun SLB-er willen praten, maar dat doen ze niet. Maak roosters die niet teveel versnipperd zijn, want eerstejaars hebben behoefte aan structuur en regelmaat.

Zaida: Houd er rekening mee dat de havo veel schoolser is en begeleid eerstejaars naar meer zelfstandigheid, eigen initiatief, studieplanning enzovoort. Monitor verzuim gedurende de eerste maanden en nodig veel-verzuimers uit voor een gesprek. Valt een opleiding tegen, laat de student dan een begeleidingstraject naar een andere opleiding of werk volgen. Geef ze de kans om vóór 1 november over te stappen.

Pelle: Het hbo stelt te hoge eisen aan studenten die van de havo komen. De kloof is te groot wat betreft vrijheid, eigen initiatief en lesverplichting. De SLB-er moet de eerste maand een band opbouwen met elke student. Geef in het begin beroepsgerichte opdrachten en pas later de theorie. Monitor studenten die verzuimen en stel een lesverplichting van 80% per vak in gedurende het eerste studiejaar. Begeleid studenten bij het maken van vakkenkeuzes.

Maria: Maak van de introductiedag een welkomstdag. Doseer de informatie aan het begin van de opleiding, vertel niet alles in een dag. Voer in het begin van het studiejaar een persoonlijke gesprek met de student en toon echte belangstelling; dat stelt gerust. Houd rekening met wisselende ICT-vaardigheden van studenten en zorg eventueel voor extra ondersteuning. Ga in gesprek met studenten die er geregeld niet zijn en nodig ze uit voor een gesprek. Begeleid afhakers naar een andere keuze.

Farah: Bij voorlichting moet een duidelijk beeld van de opleiding en verwachtingen over de student worden gegeven. Betrek ouders bij de opleiding en organiseer voor ouders een informatieavond, stuur nieuwsbrieven. Docenten hebben een voorbeeldfunctie en moeten op tijd komen, afspraken nakomen en regels handhaven.

Meral: Docenten moeten studenten serieus nemen en afspraken nakomen. Ga niet altijd uit van eigen initiatief en verantwoordelijkheid van de studenten, zeker niet in het eerste jaar.

Rachid: Informeer ouders over de opleiding. Voer met elke student een aanmeldingsgesprek om hun motivatie en studiehouding te peilen. Monitor studenten en check of hun keuze de juiste is. Zo niet, begeleid ze dan naar een andere opleiding. Aanwezigheidsverplichting gedurende de eerste maanden zou beter zijn. Geef eerstejaars duidelijk inzicht in hoe de opleiding in elkaar steekt. Liefst gefaseerd en niet allemaal in de eerste week.

Destiny: Laat docenten van de havo en het hbo bij elkaar in de keuken kijken. Stel de eerste maanden een aanwezigheidsverplichting in. SLB-ers moeten coachingsvaardigheden hebben. Ga in gesprek met jongeren die er geregeld niet zijn.

Destiny en Dione: Docenten moeten beseffen dat we van een strak georganiseerde school komen, waar informatie en opdrachten in kleine hoeveelheden worden aangeboden. Proeflessen en meeloopdagen zou den verplicht gesteld moeten worden, want het is een belangrijke kennismaking met het hbo. Overvoer studenten tijdens de eerste weken niet met informatie. Geef ze opdrachten die gebaseerd zijn op kennismaken en samenwerken. Studenten die willen afhaken, moeten begeleid worden naar een andere opleiding.

Pablo: Zorg dat jongeren die gestopt zijn met hun studie kunnen proefstuderen en voorlichting krijgen over andere opleidingen.